

AKADEMIJA, KURI BŪTŲ PATRAUKLI JAUNAJAI KARTAI

VYGANTAS MALINAUSKAS

Klausimas, kaip įtraukti jaunus intelektualus į tokią organizaciją kaip Katalikų mokslo akademija, atrodo, lyg kybotų ore. Kun. Vaclovas Aliulis MIC, pasisakydamas šio seminaro metu vykusiose svarstybose, pasigedo katalikiškos inteligentijos ugdymo. Neišvengė „nepatogaus“ klausimo ir Ateitininkų federacijos pirmininkė. Kodėl ateitininkai per dvidešimt veiklos metų vis dar neišugdė produktyvios jaunų intelektualų ir katalikų kartos? Laiko trūkumu pasiteisinti sunku. Dvidešimties metų laikotarpis yra pakankamai ilgas net tokiam projektui kaip naujos katalikų intelektualų kartos ugdymas.

Tačiau jei iš tiesų norime bandyti vaisingai mąstyti apie tai, kaip šiais laikais subrandinti jaunų katalikų intelektualų kartą, kuri sustiprintų ir praturtintų Lietuvių katalikų mokslo akademiją, į esamą situaciją turime žvelgti iš platesnės perspektyvos. Žvelgdami iš platesnės geografinės ir istorinės perspektyvos netruksime pastebėti, kad Bažnyčia per pastaruosius penkiasdešimt metų prarado ir vis labiau praranda Vakarus arba tai, ką vadiname Vakarų civilizacija. Kodėl, kun. Aliulio žodžiais tariant, ne tik Lietuvoje, bet ir Vakaruose nepavyksta išugdyti stiprios katalikų intelektualų kartos? Sunku vienareikšmiškai atsakyti, sutapimas tai ar ne, bet jei atidžiau pažvelgtume į Vakarų kultūros raidą po Vatikano II Susirinkimo, pamatytume, kad būtent po jo katalikybės įtaka intelektualiajai visuomenei silpnėjo. Po Vatikano II Susirinkimo krikščionybė kultūrine prasme pasidarė tarsi nevaisinga. Turiu omenyje tai, kad mažai iškilo kūrėjų, menininkų, rašytojų, kurie šiuolaikinei civilizacijai darytų reikšmingesnę įtaką. Nors iškilių katalikų asmenybių Europoje ir Amerikose XX a. pradžioje ir viduryje buvo nemažai. Ši situacija ypač paradoksali dėl to, kad Vatikano II Susirinkimo nutarimai krikščioniškai kultūrai lyg ir turėjo duoti galingą impulsą. Tuo tarpu šiandien, praėjus beveik pusei amžiaus, sunku paminėti kokių nors reikšmingesnių katalikų kūrėjų sukurtų intelektualinių ar meno kūrinių, padariusių didesnę įtaką Vakarų kultūrai. Kodėl taip atsitiko? Šis klausimas

mas kaip tik ir nurodo į kontekstą, kuriame veikia tokios organizacijos kaip Ateitininkai arba Katalikų mokslo akademija. Žinoma, tai gali būti tik sutapimas. Gal Vakarų pasaulis neišvengiamai turėjo sekuliarizuotis ir mums tiesiog nepasisekė, kad kaip tik tuo momentu buvo surengtas Visuotinis Bažnyčios Susirinkimas. Tačiau tikrai verta pabandyti patyrinėti galimas priežastis. Nepuolant kaltinti Vatikano II Susirinkimo, negalime atmesti ir prielaidos, kad šiandienę situaciją lėmė tam tikri kultūriniai procesai, išjudinti Susirinkimo ar jo interpretacijos.

Prieš keletą mėnesių CNN paskelbė informaciją apie vieną tyrimą straipsnyje *Author: More teens becoming ‚fake‘ Christians*¹ („Vis daugiau paauglių tampa ‚falšyvais‘ krikščionimis“). Tyrimo autorė Kenda Creasy Dean atkreipė dėmesį į tai, kad pastaruoju metu JAV įsigalėjo, jos žodžiais tariant, „terapinė“ Dievo samprata. Jos teigimu, jaunimo tarpe plinta „mutantinė“ krikščionybės forma. Tokia „išplauta“ krikščionybė neskatina jaunų žmonių kam nors gyvenime pasišvęsti, neskatina imtis rizikos dėl tikėjimo. Dievas vaizduojamas kaip tas, kuris iš tikrųjų rūpinasi tavo gera savijauta ir tuo, kad tavo savivertė visada būtų aukšta. Tačiau tai nėra Dievas, kuris mestų iššūkį, kuris reikalautų, kad tu gyvenime nuveiktum kažką svarbaus. Pasak tyrimo autorės, kuri, beje, nėra katalikė, dėl tokios Dievo sampratos pirmiausia kalti sielovadininkai ir tėvai. Jos įsitikinimu tyrimas atskleidžia, kad ir sielovadininkai, ir tėvai jaunimui perduoda būtent tokį Dievo ir tikėjimo supratimą. Kadangi tokia „terapinė“ krikščionybė nėra reikli, neragina didesniai tikslui pašvęsti savo gyvenimo, panaudoti savo intelektualinį ir kūrybinį potencialą, nėra nuostabu, kad jauni žmonės tiesiog ima tą potencialą naudoti kitose gyvenimo srityse. Taip pat tyrimo autorė nesutinka su nuomone, kad jauni žmonės galbūt dar negali giliau reflektuoti krikščionybės ir paaiškinti, ko krikščionybė nori iš žmogaus. Autorė pastebi, kad kitose gyvenimo srityse, pavyzdžiui, kalbant apie šeimą ar politiką, jauni žmonės gyvenimo tikrovę puikiausiai reflektuoja. Tai galėtų būti vienas iš atsakymų, kodėl Akademijai šiais laikais nėra lengva pritraukti jaunus žmones. Katalikų akademija arba bet kuri kita akademinė ar intelektualinė katalikiška organizacija tiesiog neatrodo užsiimanti jaunų žmonių talentų verta veikla.

Galima išskirti keletą pasaulėžiūrinių nuostatų, dėl kurių šiandien Bažnyčia, nepaisant nemažų sielovadinių pastangų, praranda jaunus žmones

¹ John Blake, „Author: More teens becoming ‚fake‘ Christians“, in: http://articles.cnn.com/2010-08-27/living/almost.christian_1_teens-share-moralistic-therapeutic-deism-dean-talks?_s=PM:LIVING.

ir jų potencialą. Viena iš tokių paplitusių nuostatų yra vyraujanti pasauliečio samprata. Veiklus pasaulietis dažniausiai suprantamas kaip tas, kuris aktyviai dalyvauja bendruomenėje. Tuo tarpu paprastai ši bendruomenė tapatinama su parapija. Aktyvus pasaulietis tapo parapijos aktyvisto sinonimu. Aktyvisto, kuris stengiasi parapijoje kuo daugiau rūpesčių perimti iš dvasininkų, šiam tikslui inicijuodamas įvairių parapijos struktūrų ir struktūrėlių kūrimą. Mintis, pabrėžta ir Vatikano II Susirinkime, kad pasauliečiai turi organizuotis ir aktyviai keisti pasaulį pagal Evangeliją, tampa antraeilė. Vyrauja įsitikinimas, kad pasauliečiams aktyviai dalyvaujant parapiiniame gyvenime, visuomenė savaime taps krikščioniškesnė.

Nemažiau reikšminga aplinkybė yra tai, kad tokių organizacijų kaip LKMA situaciją šiandien įtakoja ir pasaulėžiūrinė pozicija, kurią galima pavadinti krikščionių imunitetu tiesai ir intelektualinei veiklai. Didelei daliai (galbūt daugumai) šiuolaikinių krikščionių katalikų tiesos ieškojimas dalyvaujant intelektinėje veikloje nebeatrodo dėmesio vertas užsiėmimas. Tokią nuostatą vaizdingai iliustruoja anekdotas, pasak kurio, prieš porą dešimtmečių Kauno kunigų seminarijos klierikų mėgiamas šventasis buvo Arso klebonas. Klierikams labai patiko, kad pavyzdingu klebonu Arso klebonas tapo neturėdamas rimtesnio išsilavinimo ir nestudijavęs užsienio kalbų. Aišku, žavėdamiesi Arso klebonu, klierikai lengvai iš akių išleisdavo vieną aplinkybę – kitaip negu jie, Arso klebonas labai pergyveno dėl savo neišsilavinimo.

„Imunitetas“ tiesai ir intelektualinei veiklai nuolat stiprinamas ir supriešinant patirtį su teoriniu svarstymu, o intelektu prieinama tiesa su Tiesa, kuri yra Asmuo. Šiandien kalbantis su katalikais intelektualais dažnai tenka išgirsti, jog diskusijoje reikia remtis patirtimi, o ne teorija. Lengvai pamirštama, kad mano patirtis yra ne tai, kas man nutinka, o tai, ko aš pasimokau iš to, kas man nutiko. Pamirštama, kad tai, ko pasimokau, priklauso nuo to, kokia teorija vadovaujuosi bandydamas suprasti tai, kas nutiko. Tuo tarpu nuostata, kad mes, krikščionys katalikai, neturime rūpintis teorijomis, lemia, kad iš tikrųjų mūsų patirtis paliekama formuoti mūsų visuomenės bei kultūros diskurse vyraujančioms ir dažnai krikščioniškai pasaulėžiūrai priešiškomis teorijoms.

Kitas pamėgtas teiginys, atspindintis tam tikrą pasaulėžiūrinę poziciją, – mūsų Tiesa, kurios ieškome, yra Asmuo. Lyg ir viskas teisinga. Iš tikrųjų asmuo yra Kristus, kuris yra Tiesa. Tačiau lengva ranka supriešinus Kristaus nešamą Tiesą su tiesa, kurią mums gali atskleisti proto svarstymai, intelektinė veikla nustoja atrodyti nors kiek svarbi. Galima paminėti ir

daugiau madingų idėjų, atspindinčių skeptišką katalikų nusistatymą intelektualinės veiklos atžvilgiu. Pavyzdžiui, net ir neskaitęs jokio Karlo Rahnerio teksto, dažnas katalikas mėgsta cituoti jo frazę, kad krikščionybė bus mistinė arba jos iš viso nebus. Čia panašiai kaip su Arso klebonu – svarbiausia yra mano dvasingumas, pamaldumas, o tikėjimo pažinimas, tradicijos tampa lyg ir visai nereikšmingos. Abejingumą intelektui, kuriuo galima pažinti tiesą, rodo ir Šv. Rašto būreliuose paplitęs „studijavimo metodas“. Taikant šį „metodą“, pasidaro svarbu tai, ką Šv. Raštas „sako man“. Taip skaitant Šv. Raštą, aiškinant vieną ar kitą jo vietą, Bažnyčios tradicija lieka už pažinimo ribų.

Atsisakoma ne tik intelektualinės veiklos. Atsisakoma ir minties, kad tikėjimas labiausiai paliudijamas tada, kai už jį asmeniškai sumokama aukšta kaina. Pastaruoju metu išpopuliarėjo „tikėjimo liudijimai“, primenantys pasakojimus „iš mano gyvenimo“ ar kažką panašaus į viešas išpažintis. Tuo tarpu ankstyvieji krikščionys liudijimui nusakyti vartojo graikišką žodį *μάρτυς*. Tai yra žodis, kuris buvo vartojamas nusakyti ir kankinystę. Nuvertindami intelektualinę veiklą ir neturėdami motyvacijos už savo tikėjimą mokėti aukščiausią kainą, pralaimime kovą dėl pasaulėžiūrinių visuomenės pagrindų. Ne pralaimime kovą dėl vienu ar kitu pozicijų visuomenėje, o pralaimime kovą dėl prielaidų, kuriomis remiasi krikščioniška kultūra. Kitaip tariant, nors ir kas sekmadienį einame į Šv. Mišias, aktyviai dalyvaujame parapijos bendruomenėje, vis dėlto neparodome tvirto tikėjimo, kad krikščionybė gali mums duoti impulsą pagal Evangeliją keisti savo kraštą, keisti šiuolaikinę visuomenę, kultūrą. Visi šie reikalai yra paliekami tvarkyti pačiam pasauliui, o mūsų – pasauliečių krikščionių – veikimo lauku tampa tik parapijos šventoriaus tvora.

Ko gero ne vienas esame patyrę situacijų, kai krikščionybę, krikščioniškas vertybes, krikščioniškus tikėjimo pagrindus reikia ginti ne nuo sekularaus pasaulio puolimų, o nuo pačių krikščionių katalikų, propaguojančių visai ne krikščioniškas idėjas. Tai dažnai matoma katalikiškų jaunimo organizacijų veikloje. Suvažiavimuose, asamblėjose, konferencijose kartais bandoma „prastumti“ nutarimus ar rezoliucijas, raginančias katalikišką jaunimą pasirinkti ne Evangelijos skleidimą, o, tarkime, Jungtinių Tautų tūkstantmečio vystymosi tikslus. Teko dalyvauti vienoje katalikiškos tarptautinės organizacijos konferencijoje Asyžiuje, kurioje svarstyta rezoliucijos, raginusios katalikiškas vaikų ir jaunimo organizacijas įsipareigoti *to promote gender equality*, projektas. Renginyje beveik niekam iš įvairias pasaulio šalis atstovaujančių katalikiškų jaunimo organizacijų atstovų neužkliu-

vo, kad pats žodis *gender* nėra vertybiškai neutralus, kad jis atspindi labai aiškia pasaulėžiūrinę poziciją ir požiūrį į lytį, kuris nėra krikščioniškas.

Norėdami tapti veikliais katalikais ar krikščionimis, veikliais intelektualais ar akademikais, pirmiausia turėtume grįžti į pačius tikėjimo pagrindus. Manto Adomėno raginimas būti aktyviems viešojoje erdvėje arba imtis ofenzyvos skamba gražiai, bet kol mūsų pačių krikščioniškos pasaulėžiūros pagrinduose glūdės ne krikščioniški, o Apšvietos pasaulėžiūriniai pagrindai, tol liksime impotentiški krikščionys. Ko gero, čia ir glūdi priežastis, kodėl pastaruosius penkiasdešimt metų krikščionybė netapo rimtesniu iššūkiu šiuolaikinei Vakarų visuomenei ir kultūrai. Politiškai korektiška krikščionybė yra patogi pasauliui. Tokia krikščionybė, prisidengdama Tiesos kaip asmens idėja, lengvai sutinka nediskutuoti apie tiesą ir jos neginti. O kartu ir negali tapti kūrybiniu bei intelektualiniu iššūkiu, kuris sujungtų visuomenę, kultūrą, uždegtų jaunus protus.

Kokie galėtų būti LKMA prioritetai ir siekiai, kurie padarytų ją patrauklią jaunajai kartai? Pirmiausia, Akademija turėtų pagalvoti apie tokią veiklą, kuri į intelektualinę ir kūrybinę veiklą linkusiems jauniems žmonėms duotų pagrindo manyti, jog dalyvaudami Akademijoje, jie realiai dalyvauja geresnio pasaulio kūryboje. Jaunam žmogui nereikia lengvos ir saldžios veiklos. Jam reikia iššūkių ir galimybės rizikuoti dėl to, kas prasminga ir vertinga.

LKMA turėtų rūpėti bent keturios sritys. Viena tokių sričių, pasak prof. Prano Dovydaičio, – „stabų daužymas“. Gyvename supami įvairių pseudovertybių, kultūrinių, mokslinių stabų. Tad Akademija turėtų būti tarsi šiuolaikinis Sokratas, sąžiningu intelektualiniu diskursu demaskuojantis stabus ir jų kultą. Galima pasakyti, kad šis užsiėmimas galėtų būti netgi savotiškai smagus.

Kita svarbi sritis, kurioje galėtų pasireikšti LKMA, – lavinti visuomenės intelektualinę krikščionišką „klausą“. Išsilavinusi krikščioniška visuomenė turi išsiugdyti imunitetą ne tiesai, o teorijoms ir ideologijoms, žadančioms sukurti geresnį pasaulį be Dievo. Kalbant jėzuitų terminais, Akademija turi lavinti gebėjimą visuomenės ir kultūros gyvenimo reiškiniuose skirti dvasias.

Trečias svarbus dalykas yra menas. Jeigu neatsiras iškilaus šiuolaikinio krikščioniško meno kūrinių, krikščionybei nepavyks daryti reikšmingos įtakos šiuolaikinei visuomenei ir kultūrai. Petras Kimbrys jau daugiau kaip prieš dvidešimt metų studentams ateitininkams yra kalbėjęs, kad ar Lietuva ateityje išliks krikščioniška, priklausys nuo to, kiek turėsime rimtų krikš-

čionių kūrėjų. Žinoma, LKMA negali sukurti šiuolaikinio krikščioniško romano ar nutapyti paveikslo. Ko gero, ji net negali jų užsakyti. Tačiau ji gali lavinti meninį skonį ir užsiimti taiklia kritika, žvelgiančia į meninę kūrybą iš krikščioniškos perspektyvos. O šito dabar labai trūksta.

Ir paskutinis dalykas – Akademija turėtų būti krikščioniškų visuomenės, ekonomikos, kultūrinio gyvenimo tvarkymo idėjų generatorius ir įtikinamas kritikas. Kaip jau minėjau, tai galima pasiekti tik tuomet, jei patys tvirtai stovėsime ant autentiškų pasaulėžiūrinių pagrindų. O kol remsimės mus supančios sekuliarios kultūros puoselėjamais pasaulėžiūriniais pagrindais, tol liksime vsuomenei patogūs, tačiau „bedančiai krikščionys akademikai“.

Parengta pagal pasisakymo diskusijoje garso įrašą